

SABIA FEUDALĂ TIMPURIE DE LA ERNEI

Cu ocazia reorganizării depozitului arheologic al Muzeului de istorie Cluj a apărut, într-unul din sertarele conținând vechi achiziții, o sabie de fier — piesă inedită — a cărei publicare poate aduce câteva date suplimentare la cunoașterea tipurilor de arme folosite în epoca feudalismului timpuriu pe teritoriul Transilvaniei.

Sabia (inv. IV. 1919) a fost descoperită în localitatea Ernei, rn. Tg. Mureș, reg. Mureș-Autonomă Maghiară și a fost donată muzeului din Cluj în 1918 de către Teleki Domokos. Alte precizări asupra locului și condițiilor descoperirii lipsesc¹.

Exemplarul de care ne ocupăm face parte din seria săbiilor drepte, cu două tășuri, cu garda mînerului în formă de bară romboidală alungită și mînerul terminat într-un buton în formă de calotă sferică mai mult sau mai puțin regulată, uneori aplatizată, serie caracteristică secolelor X—XII și cunoscută sub numele generic de „săbii normande“ sau „carolingiene“, deși purtătorii lor pot avea o origine etnică extrem de diferită.

Sabia de la Ernei (fig. 1/a,b) e incomplet păstrată. Lungimea fragmentului lamei este de 53 cm; lungimea mînerului (fără butonul terminal): 13 cm; lungimea totală: 66 cm. Lățimea lamei: 4,3—4 cm, deci o îngustare abia perceptibilă spre vîrf, datorată, eventual, mai mult stării de conservare. Lățimea mînerului: 2—0,7 cm. Grosimea lamei: 0,3—0,4 cm. Grosimea mînerului: 0,4—0,5 cm. Lungimea gărzii: 8,3 cm; lățimea maximă a gărzii: 2,2 cm; grosimea gărzii: 1 cm. În plan, garda se prezintă ca un romb mult alungit și e străpunsă de o gaură ovală de 2,3×1,2 cm, prin care trece mînerul.

Lipsa butonului terminal îngreunează considerabil încadrarea tipologică a sabiei de la Ernei, din acest punct de vedere fiind siliți a recurge la elemente tipologice secundare: forma de triunghi isoscel prelung a mînerului și — mai ales — rețezarea oblică a muchiilor gărzii. Operînd cu aceste elemente în căutarea analogiilor printre numeroasele săbii de acest tip, publicate, cu precădere, de pe teritoriul Ungariei, piesa cea mai înrudită cu sabia noastră ni se pare a fi exemplarul de la Székesfehérvár—Demkőhegy². Alte analogii bune oferă săbiile de la Szob-Vendelin și Budapesta³, cea din urmă avînd și butonul mînerului de exact același tip ca piesa de la Székesfehérvár—Demkőhegy.

¹ Piesa noastră e încadrată între alte două exemplare asemănătoare ca tip: IV. 1918, sabie dreaptă cu două tășuri, de proveniență necunoscută, și IV.1920, exemplar ce figurează în literatura arheologică sub numele de „sabia de la Morești“. Aflarea în depozit a acestei piese a constituit punctul de plecare al cercetărilor de la Morești, ea rămînd principalul obiect metalic menit să dateze unul din cele mai importante complexe arheologice din această localitate, cetatea din sec. XI—XII (cf. K. Horedt, în *SCIV*, III, 1952, p. 329, fig. 10; idem, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 297, p. 300, fig. 4/2; idem *Untersuchungen zur Frühgeschichte Siebenbürgens*, București, 1958, p. 144; idem, *Contribuții la istoria Transilvaniei în secolele IV—XIII*, București, 1958, p. 49—50, 55; idem, *Ergebnisse der Frühgeschichtsforschung in Siebenbürgen während des letzten Jahrzehntes, in Bericht über den V. Internationalen Kongress für Vor- und Frühgeschichte Hamburg vom 24. bis 30. August 1958*, Berlin, 1961, p. 410; vezi și *Istoria României*, vol. II, București, 1962, p. 26, fig. 10/4). Or, inventarul vechi precizează că sabia a fost descoperită la *Malomszeg* (mai de mult Molosig, actualmente Brădișoru, com. Morlaca, rn. Huedin, reg. Cluj) și nu la *Morești* (rn. Tg. Mureș, reg. Mureș-Autonomă Maghiară; mai de mult, Morăreni), comună al cărei nume maghiar este *Malomfalva*!

² Vezi N. Fettesch, *A prágai Szent István-kard régészeti megvilágításban, in Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján*, vol. III, Budapesta, 1938, p. 507, pl. XII/4.

³ *Ibidem*, p. 511, pl. XIV/1,5.

Fig. 1. Sabia de la Ernei.

Urmărirea analogiilor sabiei de la Ernei ar putea fi continuată, materialul comparativ, publicat, oferindu-se din abundență. Acest lucru ni se pare însă superfluu, deoarece piesele citate asigură cu prisosință încadrarea tipologico-cronologică a exemplarului în studiu. Regretabil e însă faptul că ne lipsește orice informație asupra contextului arheologic în care sabia de la Ernei a apărut.

Seria largă (mai mult în sens numeric, nu din punct de vedere al variației tipologice) a săbiilor „normando-carolingiene”, serie în care se înscrie și exemplarul de la Ernei, a fost datată — pentru teritoriile învecinate țării noastre — între a doua jumătate a sec. X și sec. XII. Arheologii care s-au ocupat de originea, răspândirea și datarea lor (în speță, P. Paulsen, N. Fettich și Gy. László) considerau drept vehiculatori pe maghiari, care și-ar fi însușit acest tip de armament după eșecurile raidurilor militare spre apus, în a doua jumătate a sec. X și, în principal, pe durata sec. XI.

Analiza și datarea inventarelor funerare în care aceste săbii apar a dus, recent, la o interpretare diferită. Interpretate drept o armă tipică a cavaleriei grele maghiare — al cărei rol militar e considerat a fi fost mai important decât îl postulase, mai de mult, Gy. László — majoritatea săbiilor de acest tip par a fi încadrabile în sec. X, chiar în primele două treimi ale acestui veac⁴.

Emiterea acestei ipoteze de către B. Szöke strecoară însă în mod tacit ideea că tipul de sabie dreaptă, cu două tășuri, ar fi un element de cultură materială propriu unei părți a triburilor maghiare, chiar din momentul stabilirii în Cîmpia Pannonică. Or, originea străină de maghiari a acestui tip de sabie este arhi-cunoscută, discuțiile asupra acestui punct fiind inutile. Pe de altă parte, simptomatice ni se par alte două constatări: B. Szöke n-a reușit — cu toată ampla punere la contribuție a inventarului arheologic adiacent — să dateze nici un singur exemplar de acest fel, considerat maghiar, în sec. IX și s-a ferit totodată să menționeze faptul că unele piese ale seriei sale tipologice trec în mod cert în sec. XI, durînd tot răstimpul acestui veac, apărute fiind în cimitire datate cu monede.

O altă observație care se opune concluziilor lui B. Szöke e aceea, că a omis din lista săbiilor exemplarele aflate în complexe arheologice *nemaghiare*, chiar de pe teritoriul Ungariei, ca să nu mai vorbim de cele din Cehoslovacia și Iugoslavia. Ne mulțumim cu un singur exemplu: unul din mormintele descoperite la Horgos, unde contextul arheologic pare a fi slav (căldărușă de lemn!), iar datarea poate fi urcată, cu șanse de probabilitate, la sfîrșitul sec. IX⁵.

Din rapida trecere în revistă a ultimelor păreri emise asupra încadrării cronologice și atribuirii etnice a acestui tip de armă, desprindem pentru exemplarul de la Ernei următoarele: datarea în sec. X—XI a sabiei noastre, precum și dezideratul ca o viitoare cercetare pe teren să depisteze eventual complexul arheologic de care piesa s-ar lega, fapt ce ar putea arunca lumină și asupra atribuirii sale etnice.

N. VLASSA

DAS FRÜHMITTELALTERLICHE SCHWERT VON ERNEI

(Zusammenfassung)

Der Verfasser veröffentlicht — aus den alten Beständen des Museums für Geschichte zu Cluj — ein Eisenschwert, das er ins X. — XI. Jh. ansetzt. Bei dieser Gelegenheit gibt er auch einen kurzen Überblick über Probleme der Zeitstellung und ethnischen Zuweisung der „normannisch-karolingischen“ Schwerttypen in den südwestlichen Gebieten Europas.

⁴ Pentru toate aceste probleme, cf. B. Szöke, *A honfoglaló és kora Árpád-kori magyarság régészeti emlékei*, vol. I, în seria *Régészeti tanulmányok*, I, Budapesta, 1962, p. 81—84, cu bibliografia.

⁵ Vezi Gy. Tergina, în *ArchÉrt*, XVI, 1894. p. 205 și J. Szendrei, *Magyar hadtörténelmi emlékek*, Budapesta, 1896, p. 55.